

МОНГОЛСЬКА НАВАТА НА УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ

Перший похід монголів на Русь

- ❖ *Наприкінці XII ст. у Монголії спалахнула боротьба за об'єднання скотарських племен в єдину державу.*
- ❖ *Переміг геніальний полководець Темуджін, котрого в 1206 р. з'їзд знаті обрав Чингісханом, тобто Володарем володарів.*
- ❖ *Протягом 1207-1222 рр. монголи завоювали Південний Сибір, Північний Китай, Середню Азію й Закавказзя*

Чингісхан (Темуджін, Темучин)
(бл. 1155 – 1227)

❖ Він запровадив жорстку систему централізованого управління, писемне діловодство, єдине законодавство, створив надзвичайно боєздатну й рухливу армію, що трималася на жорсткій дисципліні й мала прекрасне озброєння.

Чингізхан

Схема “Побудова монгольського війська”

Десятка

Сотня

Тисяча

10 тисяч

- Десятка — рядова одиниця цього війська. Вона об'єднувала сім'ю, найближчих родичів однієї юрти, або ж, як виняток, сусідніх.
- Сотня — наступне об'єднання. Сюди входили представники одного роду.
- Тисяча — тут об'єднувалися чоловіки одного чи декількох населених пунктів (аулів).
- Десять тисяч — тьма (тумен)

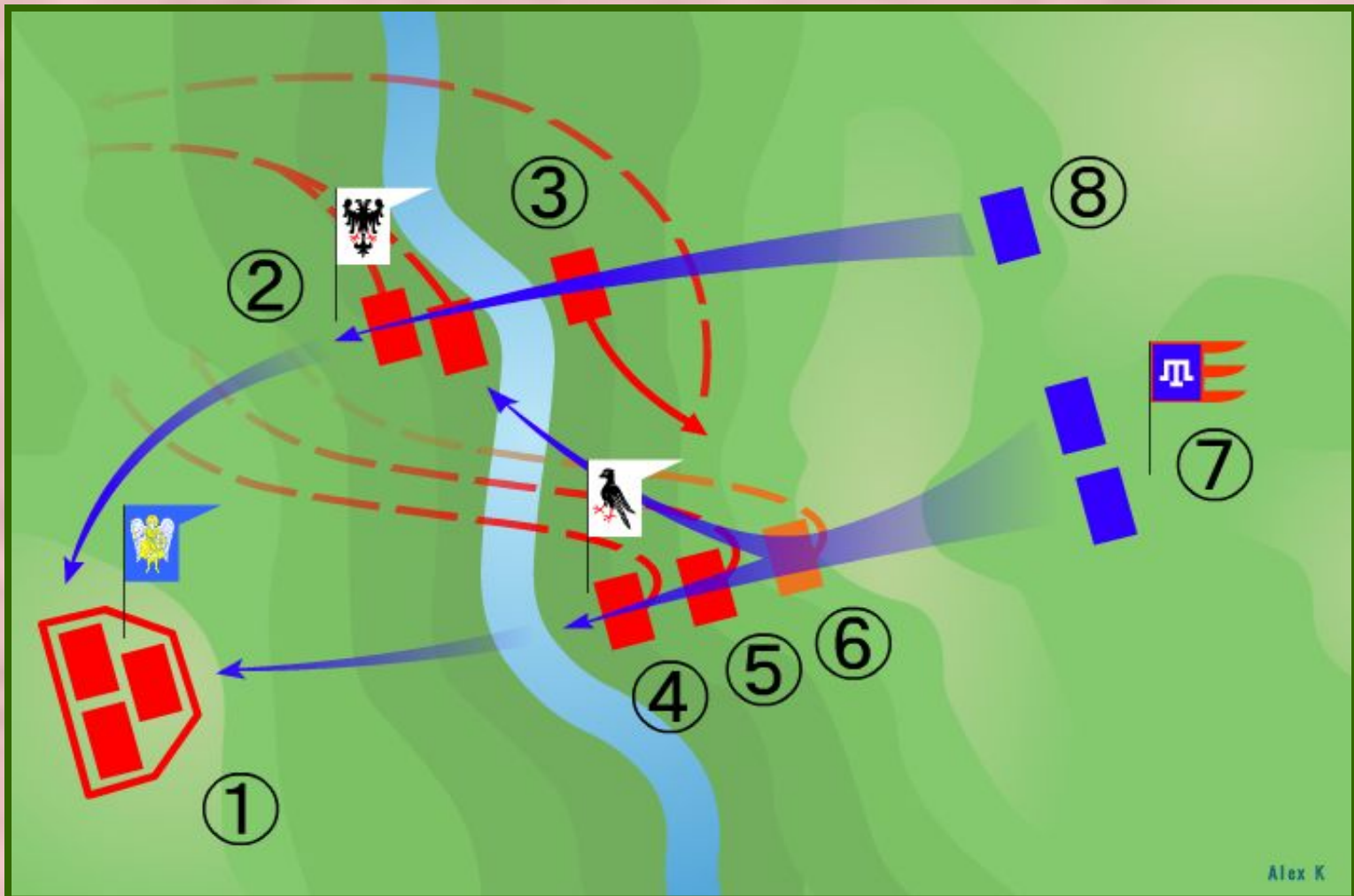

**40 – метрова статуя Чінгісхана у Зоджі Болдог,
54 км. На схд. Від Улан-Батора.**

Джебей

- ❖ У 1222 р. 25-тисячне монгольське військо, очолюване Джебе й Субедеєм, розгромило на р. Сіверський Дінець половецького хана Котяна, котрий попросив допомоги в руських князів.
- ❖ Останні під проводом великого князя Мстислава Романовича зібралися на острові Хортиця на Дніпрі. До них приєдналися половці.
- ❖ Загальна чисельність війська складала 50-60 тис. вояків. 23 травня 1223 р. союзники вирушили в похід. 31 травня їхні передові полки підійшли до правого берега р. Калки (сучасна назва Кальчик, притока р. Кальміусу), де стояла ворожа сторожа.
- ❖ Після сутички вона відступила на лівий берег.

Уявний план битви на Калці за Іпатіївським літописом (31 травня 1223 року):
1) Кияни Мстислава Романовича; 2) Чернігівці Мстислава Святославича;
3) Курчани Олега Святославича; 4) Галичани Мстислава Удатного;
5) Волинці Данила Романовича; 6) Половці Яруна;
7) Монголи Субедея і Джебє; 8) Бродники Плоскіні

- ❖ *Без узгодження плану дій з великим князем торчеський князь Мстислав Удатний наказав частині полків переправлятися через річку. Його підтримали половці.*
- ❖ *У той час як Мстислав Романович розташувався табором на пагорбі правого берега Калки, на лівому зав'язалася битва з передовими силами монголів.*
- ❖ *Останні почали відступати, заманюючи супротивника під удар своїх основних сил. Він виявився страшним за силою.*
- ❖ *Втеча половців внесла сум'яття в лави руських воїнів, котрі, зазнаючи великих утрат, також залишили поле бою.*
- ❖ *Мстислав Романович не надав розгромленим полкам допомоги. Монголи розділилися: одна частина переслідувала втікачів, інша оточила табір великого князя.*

Мстислав Удатний

Субедей
(китайська гравюра)

- ❖ Його штурм тривав три доби. Обложені мужньо захищалися, і Субедей запропонував за викуп відпустити руське військо. Мстислав Романович погодився.
- ❖ Але монголи слова не дотримали. Коли обложені вийшли з табору, вони атакували їх і майже всіх вирізали. Трьох захоплених князів поклали під дерев'яний настил, на якому бенкетували. Втрати руського війська були жахливими: додому повернувся лише кожен десятий воїн.

Підкорення Переяславського і Чернігівського князівства

- ✓ Унаслідок вторгнення монгольської армії під проводом онука Чингісхана, Батия, протягом осені 1237 - весни 1238 р. руські землі зазнали великого спустошення.
- ✓ Проте місцеві князі не зважали на грізну і небезпеку. їх нічого не навчили ні трагедія на Калці, ні розгром руських князівств.

Хан Батий

МОНГОЛЬСКИЕ ЗАВОЕВАНИЯ В XIII ВЕКЕ

- Район первоначального объединения монгольских племен под властью Чингисхана до 1206 г.
- Владения Чингисхана ко времени его смерти в 1227 г.
- Завоевания потомков Чингисхана в XIII веке.
- Территории, находившиеся под временным контролем монголов
- Территории, платившие дань
- Места наиболее крупных восстаний против монгольских завоевателей
- Места и даты главных сражений

- Походы Чингисхана
- Походы сыновей и полководцев Чингисхана
- Походы хана Батыя и его полководцев в 1236-1248 годах
- Путешствие Марко Поло 1271-1295 гг.

ИСТОРИЯ.РУ
иллюстрация с сайта www.istorya.ru

Узимку 1239 р. монголи ввірвалися в Переяславське князівство. Змітаючи все на своєму шляху, вони прямували до Переяслава, який мав міцні укріплення, у тому числі й кам'яні.

Місто з трьох боків оточували річки Трубіж й Альта, а з четвертого - глибокий рів. Очолив оборону, вочевидь, місцевий єпископ.

Городяни відчайдушно захищалися, але 3 березня місто впало. Ворог перетворив його на купу руїн. Були знищені й інші міста.

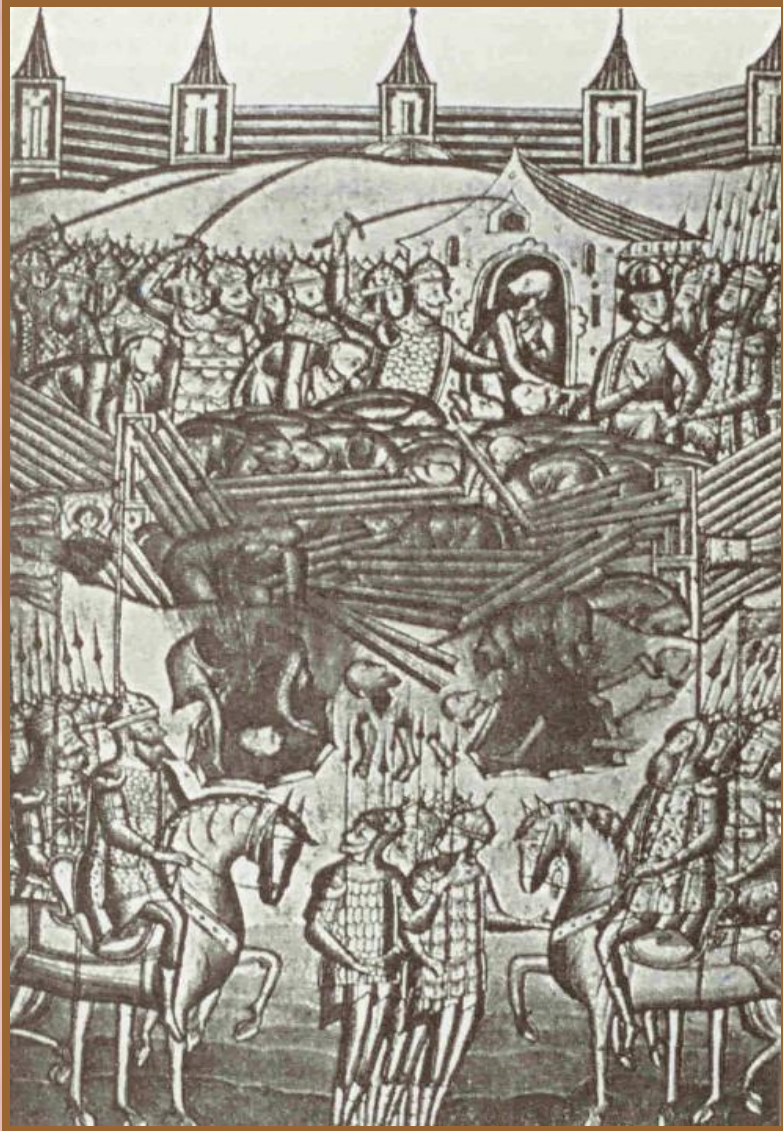
- ✓ Восени монгольське військо вторглося в Чернігівське князівство й підійшло до Чернігова, який був добре укріпленою фортецею. Ворог вдався до облоги. На допомогу городянам з'явився князь Мстислав Глібович.
- ✓ Під стінами міста відбувся бій, у якому князівська дружина зазнала розгрому. Князь і незначна кількість воїнів урятувалися втечею.
- ✓ 18 жовтня монголи вірвалися до міста, яке дощенту спалили. Потім подалися на схід, зруйнували Глухів, Путивль, Вир, Рильськ та інші міста. Відійшовши у степ, вони в грудні вчинили похід на Крим і завоювали його.

Велич і трагедія оборони Києва

- З весни 1240 р. кияни під проводом залишеного Данилом Романовичем воєводи Дмитра розпочали підготовку до відбиття можливого нападу монгольських завойовників. Упродовж літа Батий збирав військо, чисельність якого сягнула близько 200 тис. осіб.
- У другій половині серпня монголи почали наступ на столицю, знищуючи на своєму шляху міста-фортеці, що прикривали Київ: Вітичів, Васильків, Білгород та інші.

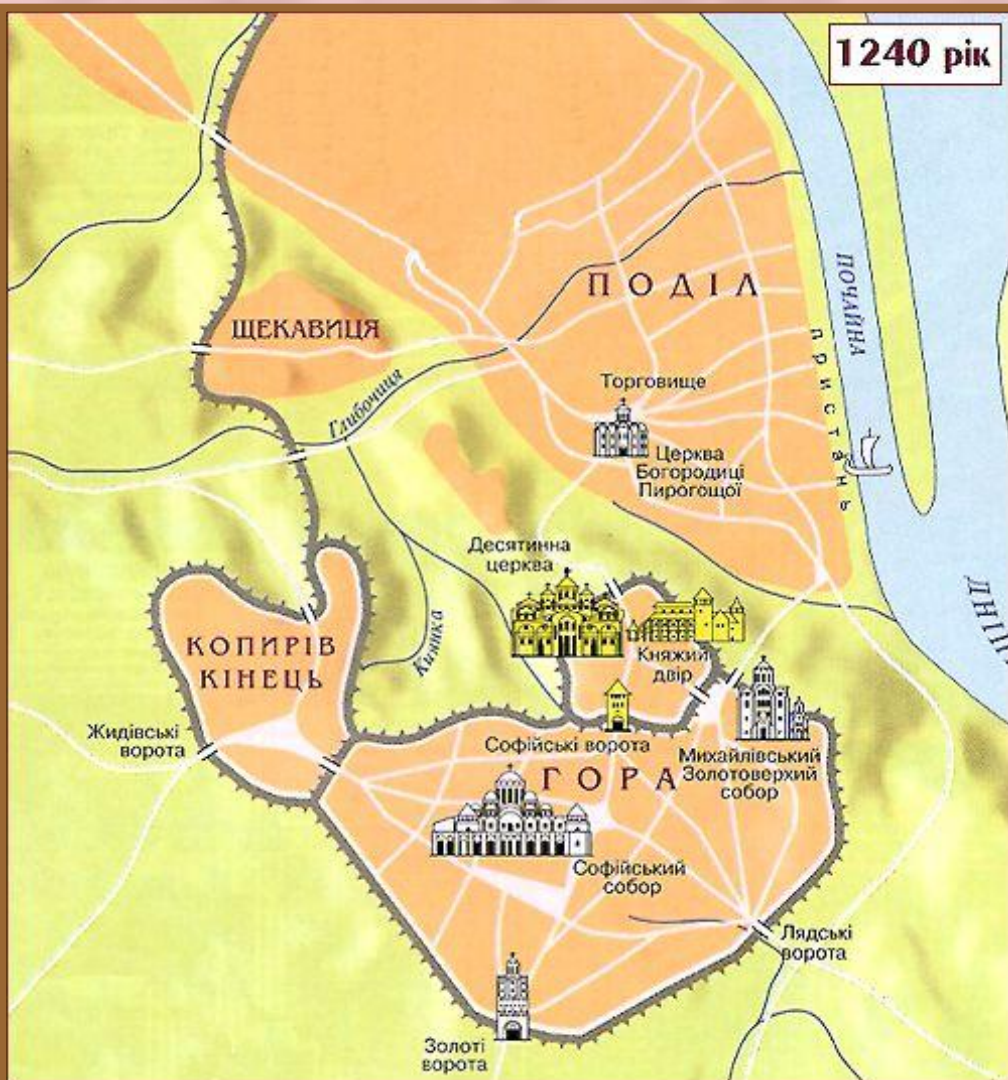
- 5 вересня Батий підійшов до Києва.
- Розпочалася його оборона, яка мала два періоди: перший - від 5 вересня до 19 листопада, коли залога й міщани відбивали ворожі наступи; другий - від 20 листопада до 6 грудня, коли бої йшли в самому граді.

Взятие Киева монголами в 1240 году.
Миниатюра из русской летописи

- Перший похід монголів до Східної Європи
- Битва на Калці (1223 р.)
- Навала Батия
- Міста, здобуті монголами
- Дати захоплення

грудень 1240

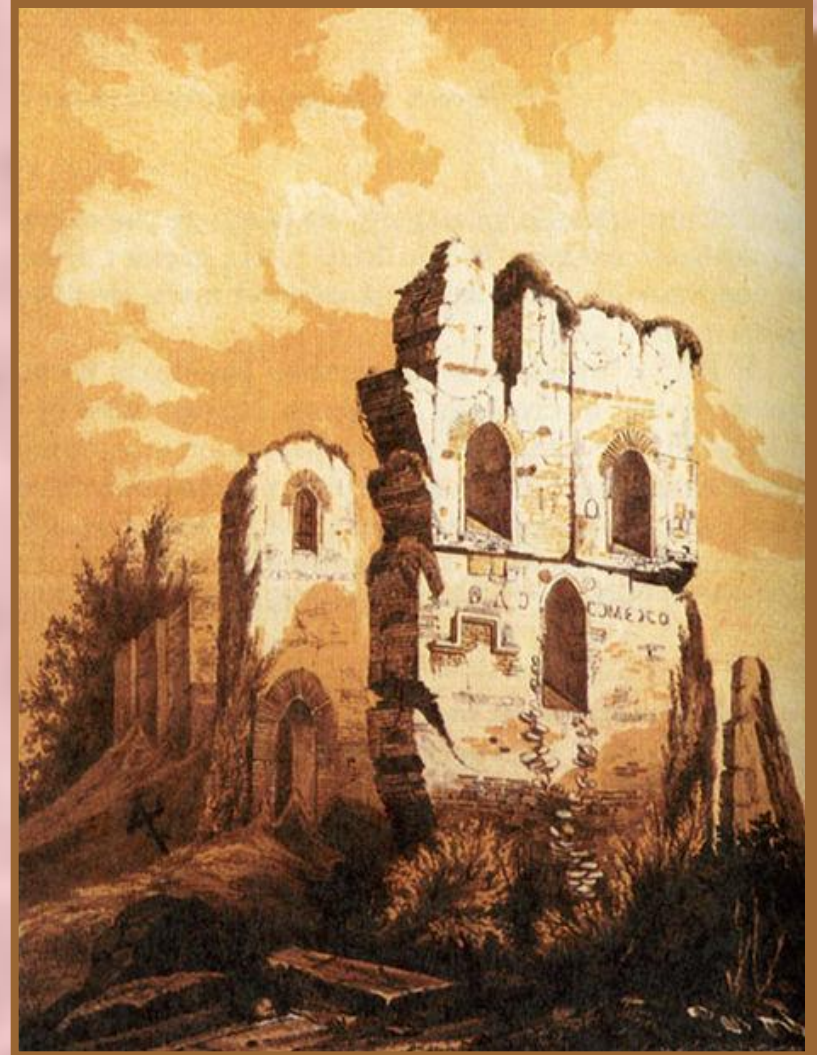

- Батий виявив, що найслабшим місцем захисту є Лядські ворота. Сюди стягнули багато стінобитних механізмів (пороків), які «безперестанку били день і ніч». 19 листопада утворилися проломи, через які ринули монголи.
- У жорсткому бою вони оволоділи стінами, але далі просуватися не мали сил.

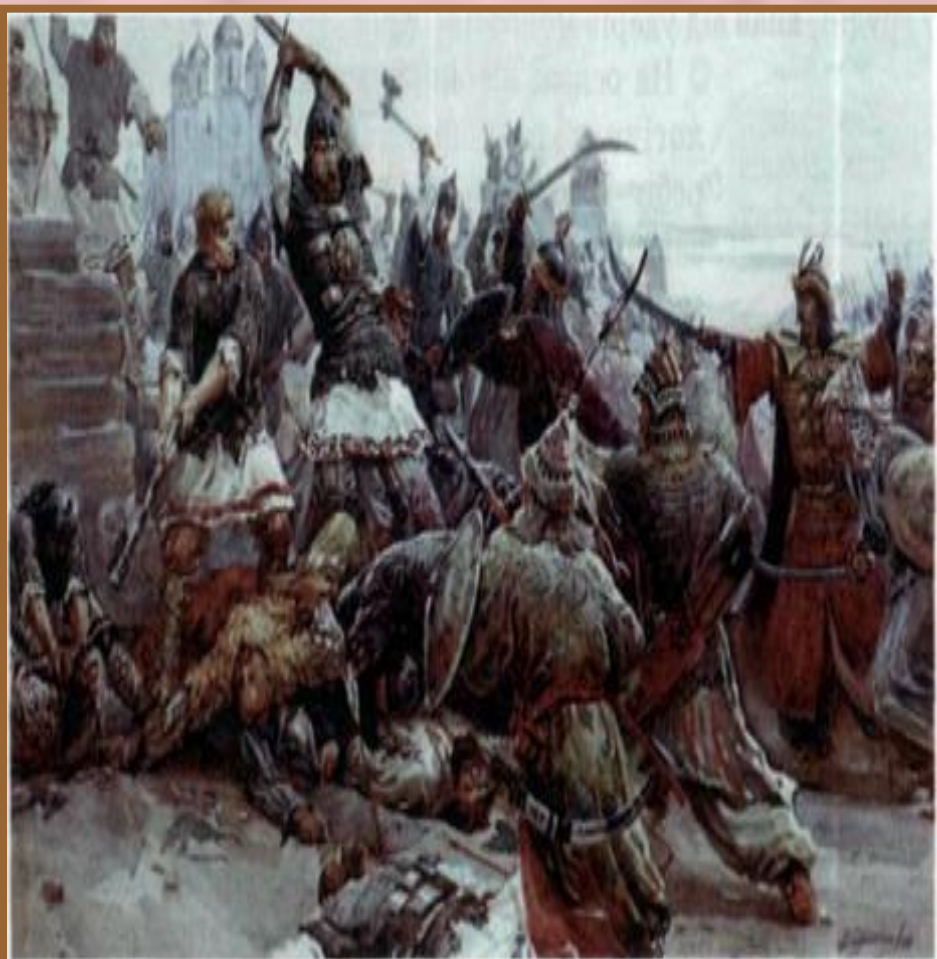
Від рипіння возів, реву веролюдів, іржання коней не було чути людського голосу. Батий оточив місто з усіх боків. Почалися дуже важкі дні облоги.

- *Городяни не складали зброї, а укріплювали будинки та лінію валів «міста Володимира». Наступного дня бій спалахнув з новою силою.*
- *Розуміючи, що вистояти не вдасться, кияни почали зводити останній оборонний рубіж біля Десятинної церкви.*
- *6 грудня монголи прорвали укріплення в районі Софійських воріт. Під час бою, який не затихав, у Десятинній церкві зібралося дуже багато жінок, дітей і старих. Її склепіння не витримали і завалилися, ховаючи людей під уламками.*
- *До ворожих рук потрапив поранений Дмитро, котрому за мужність подарували життя.*

Десятинної церкви

Оборона Києва від монголів 1240 р. Картина В. Шаталіна.

- ❑ *Про винятково запеклий характер боротьби свідчать масштаби руйнувань столиці і втрати населення.*
- ❑ *Так, до штурму в ній налічувалося 9 тис. дворів, понад 40 монументальних споруд, 50 тис. мешканців.*
- ❑ *Після нього залишилося 200 дворів і близько 1 тис. жителів.*

Походи монголів на захід. Створення Золотої Орди.

- Монголи наступали на захід широким фронтом, аби охопити якомога більшу територію.
- Жителі міст містечок зустрічали їх зі зброєю в руках.
- Розлючені масовим спротивом, вороги безжально винищували міське населення.
- Полягли в боротьбі городяни Ізяслава, Кам'янця на р. Случі, мешканці інших поселень.

Монгольський лучник.
Китайський малюнок

Атака монгольських лучників

- Основні сили монголів на початку 1241 р. рухалися в напрямку Володимира. По дорозі вони наштовхнулися на залізну стійкість міщан Данилова й Кременця, котрі відбили всі приступи ворога. Володимир було захоплено штурмом після тривалої облоги.
- За даними літописця, навіть церкви були наповнені трупами. Галич упав після триденного спротиву.
- Страшного погрому зазнали й інші міста. Вцілів міцно укріплений Холм.
- У березні монголи прорвалися в Польщу, Чехію й Угорщину, несучи смерть і руїну.

Баскаки. 3 картина С. Іванова.

- Монгольська навала остаточно знекровила Київську Русь. Завойовані землі відійшли до володінь Батия, котрий у середині 40-х років XIII ст. заснував власну державу (улус). Її терени простягалися від річок Іртиша й Чулими на сході до нижньої течії Дунаю на заході.
- Держава поділялася на дві частини - праве й ліве крило.
- Ліве крило складало землі брата Батия (Південний Казахстан і Середня Азія - Синя Орда), всі інші належали безпосередньо ханату і його нащадкам - Біла Орда (Ак-Орда).

Монгольський важкоозброєний вершник. Реконструкція.

*Монгольський
ярлик.*

- Батий заклав підвалини державної структури орди, а також розбудував на р. Волзі столицю - Сараи-Бату (поблизу сучасної Астрахані), в якій у період розквіту проживало 75 тис. осіб.
- Згодом столицю перенесли до Сарай-Берке (поблизу сучасного Волгограда).
- З другої половини XIV ст. за Білою Ордою закріплюється назва Золота Орда.
- Руські князівства, потрапивши у васальну залежність до Золотої Орди, мали виплачувати данину й виставляти дружини в розпорядження хана.
- Вони також позбавлялися права укладати між собою політичні та військові союзи.

**Наслідки Монголо –
татарської
навали**

**Посилення
феодалної
роздробленість
країни**

**Уповільнення
розвитку**

**Перешкода
централізації земель,
відродження єдиної
держави**

**Соціально –
економічного**

Політичного

Культурного

Кросворд “Золота Орда”

2. У монгольській імперії назва _____
 3. Що називався монгольський документ, який вважався священним писанням?
 4. Як називався монгольський документ, який вважався священним писанням?
 5. Назва хазарського племені, який був одним з племен, що входили до складу Золотої Орди.
 6. Назва хазарського племені, який був одним з племен, що входили до складу Золотої Орди.
 7. Назва хазарського племені, який був одним з племен, що входили до складу Золотої Орди.
 8. Назва хазарського племені, який був одним з племен, що входили до складу Золотої Орди.
 9. Назва хазарського племені, який був одним з племен, що входили до складу Золотої Орди.
 10. Назва хазарського племені, який був одним з племен, що входили до складу Золотої Орди.
 11. Назва хазарського племені, який був одним з племен, що входили до складу Золотої Орди.
- а в козвників - вароївників - назва столиці.